

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTE DIN BUCUREȘTI
I.O.S.U.D.

Rezumat teză de doctorat

LABORATORUL MODERNITĂȚII. REPREZENTĂRI ȘI DISCURSURI ÎN ARHITECTURA BUCUREȘTEANĂ INTERBELICĂ

Coordonator științific: prof. univ. dr. arh. Dragoș Gheorghiu

Student-doctorand: Valentin Popescu

București

2023

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

Argument	p. 1
Metodologia de cercetare	p. 3
Capitolul 1. Contextul cultural al modernității arhitecturale din Bucureștiul interbelic	p. 5
1.1. De ce arăta altfel arhitectura modernistă bucureșteană?	p. 7
1.2. Cadrul conceptual al modernității arhitecturale	p. 10
1.3. Planșe perspective și viziuni de viitor	p. 16
1.4. Influențe socio-culturale	p. 27
1.5. Influența betonului armat	p. 54
1.6. Investițiile imobiliare	p. 55
1.7. Arhitectura de reprezentare	p. 57
1.8. Influențe etice	p. 60
1.9. Influența clădirilor înalte	p. 61
1.10. Influențe formative	p. 63
1.11. Mitul operei de artă totale	p. 66
1.12. Modificarea limbajului plastic	p. 69
1.13. Arhitectura religioasă ortodoxă	p. 72
Influențe, grupări artistice și creativitate	p. 73
Capitolul al II-lea. Despre stil în istoria arhitecturii interbelice bucureștene	p. 83
2.1. Stilurile de arhitectură și arhitectura modernă	p. 83
2.2. Arhitectura românească înaintea Marelui Război	p. 90
2.3. Stiluri arhitecturale în Bucureștiul interbelic	p. 94

2.3.1. Criza locuințelor și casa-bloc	p. 95
2.3.2. Preludiul modernizării (stilurile Beaux-Arts și Art Nouveau)	p. 100
2.3.4. Fascinația estetică (stilul național și stilurile mediteraneene eclectic)	p. 121
2.3.5. Încercări de sincronizare cu Occidentul (Art Déco și Mișcarea Modernă)	p. 180
2.3.6. Arhitectura monumentală și stilul acesteia	p. 209
Interferențe stilistice și posteritatea arhitecturii interbelice	p. 223
<hr/>	
Capitolul 3. Discursul și percepția arhitecturii în Bucureștiul interbelic	p. 235
– cercetare personală	
3.1. Discursul arhitectural interbelic	p. 238
3.1.1. Educația de arhitectură și saloanele de arhitectură	p. 239
3.1.2. Presa de arhitectură	p. 272
3.1.3. Cercetarea de arhitectură	p. 296
3.1.4. Practica de arhitectură	p. 313
3.2. Arhitectura în mass-media interbelică (Viața secretă a clădirilor)	p. 332
3.2.1. Recenzarea clădirilor	p. 333
3.2.2. Fotografia și reclamele de arhitectură	p. 341
3.2.3. Ficțiune și memorialistică	p. 356
3.2.4. Expoziții, propagandă și (național) socialism în anii '30-'40	p. 365
Discuție despre discursul arhitectural interbelic	p. 376
<hr/>	
Concluzii	p. 382
Bibliografie	p. 389
Anexe	p. 401

CUVINTE CHEIE

modernitate; modernism artistic; arhitectură modernă; București interbelic; discurs arhitectural; stiluri arhitecturale; arhitectura românească

INTRODUCERE

Modernizarea artistică și arhitecturală a României a avut centrul în Capitală și a fost un proiect neterminat care trebuie recuperat critic și asumat de fiecare nouă generație de artiști și arhitecți. Coabitarea între vechi și nou în paginile revistei *Arhitectura* (1933-1941), pe străzile Bucureștiului sau în discursurile arhitecților a caracterizat o perioadă de aur a culturii române, interbelic.

Cercetarea a avut ca scop reconstituirea contextului istoric, a reperelor stilistice, a preocupărilor profesionale și de comunicare ale arhitecților din Bucureștiul interbelic.

Lucrarea documentează vizual: atmosfera din birourile arhitecților și din planșele perspective ale acestora, influențele, contaminări stilistice, proiecte de sertar, creația unor arhitecți uitați, dialogul purtat în interiorul breslei prin instituții de învățământ, publicații, expoziții, probleme legate de practica și cercetarea de arhitectură din Bucureștiul interbelic. Scopul a fost reconstituirea, nu simpla acumulare de informație. Lucrarea a mobilizat doar o mică parte din documentarea adunată în perioada de cercetare (fotografii personale, documente de epocă, documente de arhivă, etc.). Implicit a fost și un exercițiu de recuperare a memoriei privitoare la Bucureștiul dispărut sau transformat (în cutremure sau demolări) și a unor arhitecți aproape necunoscuți (precum Harry Schoenberg, Iosif Rosenthal sau Ștefan Fekete).

PREZENTARE SINTETICĂ A CAPITOLELOR TEZEI DE DOCTORAT

Primul capitol al lucrării prezintă diversitatea de influențe exercitate asupra arhitecturii Bucureștiului interbelic. Conștiința modernă întârziată a orașului s-a consolidat după criza economică din 1929 și amurgul vechiului regim al latifundiarilor. Modernitatea astfel (re)descoperită a apărut aproape simultan cu arhitectura modernă, încurajată de factori economici, administrativi și politici. Amenajarea birourilor arhitecților interbelici ca și planșele perspective propuse de aceștia pentru câteva proiecte ne vorbesc despre ezitățile din cadrul acestui proces.

Al doilea capitol prezintă și analizează manifestările stilistice ale perioadei: stilurile pre-moderne (Beaux-Arts și Art Nouveau), stiluri estetizante (neoromânesc și mediteraneean), stiluri sincroniste (Art Deco și Mișcarea Modernă) și cele clasicizante (raționalismul de inspirație italiană sau germană și neoclasicul). Combinațiile stilistice dintre acestea, precum cele ale hainelor, nu sunt nelimitate.

Stilurile pre-moderne și estetizante erau bine integrate orașului vechi în vreme ce stilurile sincroniste aparțineau sau contribuiau la crearea unui utopic București viitor. Între aceste două extreme se inserau stilurile hibride: Art Deco mediteraneean, stil românesc modern dar și cele clasicizante (cu o latură modernă și cu una mai aproape de țesutul tradițional).

Valoarea arhitecturală stabilită de istoricii arhitecturii interbelice a făcut ca diversitatea peisajului urban din București să fie subordonată reperelor proiectate de arhitecții importanți. Dar mergând pe străzi observi un peisaj complex, care nu se supune dorințelor de sistematizare și simplificare, ci demonstrează legături surprinzătoare între stiluri pe care le socotim distincte sau chiar rivale (precum stilul național și cel mediteraneean, stilul național și cel modern, etc.). Permutările posibile, identificate pe străzile orașului, par să infirme ideea unui conflict iremediabil între vechi și nou. Atâta timp cât miza nu era una ideologică (arhitectura de reprezentare), vechiul și noul puteau să se întâlnească într-un proiect reușit.

Art Deco-ul cu elemente românești nu a fost la fel de des întâlnit ca arhitectura modernă cu elemente românești pentru că erau mai ușor de combinat. În epocă se vorbea des despre un stil românesc modern. În unele cazuri acesta era, de fapt, un Art Deco mediteraneean (exemplificat de creația lui George Damian și Gheorghe Simotta).

Frica de nou și de necunoscut a afectat și atitudinea față de arhitectura modernă care amenința să răpească identitatea și culoarea locală a orașului. Capitolul al III-lea deschide câteva direcții noi de cercetare investigând discursul arhitectural interbelic prin componentele

sale (educația, cercetarea, practica și presa de arhitectură). Tot acest capitol abordează oglindirea arhitecturii în mass-media interbelică (prin recenzii, fotografii și reclame, memorii și romane dar și prin expoziții și articole cu substrat propagandistic). În mod curios a fost nevoie de o femeie care să strige că regele este gol. Viitoarea soție a lui Lucrețiu Pătrășcanu constata în articole și conferințe că amenințările combinate ale TBC-ului și comunismului nu au dus la căutarea serioasă a unei soluții pentru problema locuințelor (ieftine). Propaganda național-socialistă inițiată tardiv de regele Carol al doilea prin organizația „Muncă și Voe Bună” trebuia să contracareze mesajul social(ist)-comunist care a fost cel mai clar articulat în articolele și conferințele Hertei Schwammen.

Creșterea și descreșterea influenței publicisticii și a practicii arhitecturale moderne a fost un alt subiect de reflecție în capitolul al III-lea și unul din motivele importanței revistei Simetria. Unul dintre argumentele susținătorilor Mișcării Moderne era adecvarea la spiritul vremurilor. Dar Bucureștiul a fost un oraș atipic și atât viața socială cât și contextul urban nu încurajau schimbări ample. Pentru acestea a fost nevoie de venirea comunismului ...

Arhitectura interbelică bucureșteană s-a dovedit complexă atât pentru că a materializat ambițiile umane ale perioadei cât și pentru că a folosit un discurs propriu cu termeni, moduri de reprezentare și preocupări specifice. Pentru analiza acesteia am comparat diferite situații și surse de inspirație, analizând modul de încadrare și de reprezentare al clădirilor construite sau al celor aflate în stadiul de proiect. Anumite clădiri revin de-a lungul lucrării, ele fiind privite din diferite unghiuri în funcție de tematica capitolului sau a secțiunii respective. M-au interesat legăturile între proiecte, teme de discuție, etc.. De aceea nu exista studii de caz ci exemple, micro-studii legate de alte exemple.

Numărul mare de exemple nu garantează o privire de ansamblu. A fost nevoie de o raportare la ansambluri precum: bulevarde și străzi importante, parcelări și intrări, cartiere noi. Perspectiva caleidoscopică rezultată ne ajută să recunoaștem un spirit al arhitecturii și niște posibilități de combinare stilistică.

Dat fiind că era nevoie să nu mă concentrez asupra cazurilor individuale, am apelat la tehnica bazei de date pentru arhitecți, manifestări stilistice și preocupări discursive. Din noianul clădirilor am selectat într-o primă etapă câteva creații ale unor arhitecți cunoscuți, mai puțin cunoscuți iar unii de-a dreptul ignorați, în încercarea de a recupera astfel diversitatea modernismului interbelic. Am inserat câteva informații și nume noi nu doar pentru că le-am găsit. Ele ilustrează o perioadă insuficient cunoscută și apreciată pentru diversitatea ei culturală și stilistică. Într-o a doua etapă am identificat exemple grăitoare pentru manifestările stilistice și contaminările între stiluri, chiar în cazul unor clădiri al căror

arhitect nu este cunoscut. În a treia etapă am selectat anumite teme sensibile sau proiecte revelatoare pentru discursul arhitectural interbelic. Din nou nu temele sau proiectele în sine sunt importante ci legăturile create între ele.

Pe cât de negat și ignorat a fost discursul arhitectural interbelic în perioada comunistă pe atât de cercetat și recuperat a început să fie acesta în perioada post-decembristă. Cercetarea de față aprofundează alte cercetări precum cele ale publicațiilor de arhitectură (Gabriela Tabacu), ale saloanelor de arhitectură (Ruxanda Beldiman), ale culturii arhitecturale (Carmen Popescu), ale influenței ideologiei (Augustin Ioan), ale declinărilor stilistice (Mihaela Criticos și Ana Maria Zahariade) ale arhitecturii interbelice, ale învățământului de arhitectură (Ana Vesa Dobre), ale arhitecturii mediteraneene (Dragoș Popescu, Mădălin Ghigeanu), etc.

Dar la ce folosește o incursiune în subtilitățile arhitecturii interbelice bucureștene? Ca să apreciem mai bine respectiva moștenire culturală. Arhitectura ca parte a culturii vizuale interbelice bucureștene are nevoie de o privire de ansamblu care să o plaseze în contextul istoric și cultural al epocii. Nu doar clădirile în sine au fost transformate sau distruse ci și valorile și mesajele transmise prin aceste clădiri. Instrumentele folosite azi pentru înțelegerea și dezbateră arhitecturii modern(ist)e nu mai sunt cele de ieri. De aceea avem nevoie de translatari nu doar din curiozitate istorică ci și din motive care țin de cultura și practica artistică de azi, care sunt indirect dar intim legate de cea de ieri prin interpunerea perioadei tampon a comunismului.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Cărți

- ***. *București, anii 1920 - 1940: între avangardă și modernism = Bucharest in the 1920s - 1940s: between Avant-Garde and Modernism*. București: Uniunea Arhitecților din România, 1994, p. 69
- Ackerman, James S. *Origins, imitation, conventions: representation in the visual arts*. Cambridge: The MIT Press, 2001.
- Antonescu, Petre. *Clădiri. Construcții, proiecte și studii*. București: Tehnică, 1963.
- Arnold, Dana (ed.). *Reading Architectural History*. London & New York: Routledge, 2002.
- Armstrong, Paul B. *How literature plays with the brain: the neuroscience of reading and art*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2013.
- Asociația Științifică a Tehnicienilor din RPR. *Lexiconul Technic Român*. Vol. 2: D-H, București: Tehnică, 1950.
- Aslam, Constantin; Moraru, Cornel-Florin. *Curs de filosofia artei. Mari orientări tradiționale și programe contemporane de analiză*. Vol. II: Filosofia artei în modernitate și postmodernitate. București: Editura UNArte 2017.
- Azema, Leon. *Documents d'architecture contemporaine*. Paris: A. Vincent & Cie, s.a.
- Badea-Păun, Gabriel; Marinache, Oana. *Edmond Van Saanen-Algi - de la Baletetele rusești la Palatul Telefoanelor*. Editura Istoria Artei, 2015.
- Barthes, Roland. *Mitologii*. trad. Maria Carpov. Institutul European, 1997.
- Bârnă, Vlaicu. *Între Capșa și Corso*. București: Albatros, 1998.
- Beldiman, Alexandru; Cârnelci, Magda (coord.). *București, anii 1920 - 1940: între avangardă și modernism = Bucharest in the 1920s - 1940s: between Avant-Garde and Modernism*. trad. Richard Collins, Fraga Cusin, Mihaela Eftimiu. București: Simetria; Uniunea Arhitecților, 1994.
- Cantacuzino, G. M.. *Introducere la opera lui Vitruviu*. pref. Zamfira Mihail. București: Meridiane, 1993.
- Cantacuzino, G. M.. *Introducere la studiul arhitecturii*. București: Paideia, 2015.

- Carabela, Octavian; Celac, Mariana; Marcu-Lapadat, Marius. *București: arhitectura și modernitate: un ghid adnotat = Bucharest: Architecture and Modernity: An Annotated Guide*. București: Simetria, 2005.
- Carabela, Octavian; Celac, Mariana; Marcu-Lapadat, Marius. *București arhitectură: un ghid adnotat*. București: Ordinul Arhitecților din România, 2016.
- Călinescu, George. *Cartea nunții*. Facla, 1989.
- Colomina, Beatriz. *Architecture and publicity*. MIT Press, 2016.
- Constantin, Paul. *Mică enciclopedie de arhitectură, arte decorative și aplicate moderne*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.
- Criticos, Mihaela. *Art Deco sau modernismul bine temperat*. București: Simetria, 2010.
- Curinschi Vorona, Gheorghe. *Introducere în arhitectura comparată*. București: Tehnică, 1991.
- Curtis, William J. R. *Modern architecture since 1900*. Oxford: Phaidon Press Limited, 1982.
- Doicescu, Octav. *Despre arhitectură: Scrieri, cuvântări*. Tehnică, 1983.
- Forty, Adrian. *Words and Buildings: A Vocabulary of Modern Architecture*. London: Thames & Hudson, 2000.
- Fermor, Patrick Leigh. *Drum întrerupt. De la Porțile de Fier până la Muntele Athos*. ed., introd.: Colin Thubron, Artemis Cooper; trad., note: Mariana Piroteală. București: Humanitas, 2016.
- Fezi, Bogdan Andrei; Durandin, Catherine. *Bucarest et l'influence française: entre modèle et archétype urbain: 1831-1921*. Paris: Harmattan, 2005.
- Gheorghiu, Petru. *Un specific de locuire bucureștean*. București: Editura universitară "Ion Mincu", 2010.
- Ghigeanu, Mădălin. *Curentul mediteraneean în arhitectura interbelică românească*. Lucrare de doctorat susținută la Universitatea de Arhitectură și Urbanism "Ion Mincu", 2022.
- Ghyka, Mattyla. *Curcubeie*. Iași: Polirom, 2014.
- Heynen, Hilde. *Architecture and Modernity: A Critique*. The MIT Press, 2000.
- Hopkins, Owen. *Architectural Styles : A Visual Guide*. Laurence King Publishing, 2014.
- Hostiuc, Constantin (coord.). *Cimitirul Bellu Ortodox și valorile sale de patrimoniu. Vol. 2: Cavouri*. București: Editura Universitară "Ion Mincu", 2014.
- Hvattum, Mari; Hermansen, Christian. *Tracing modernity manifestations of the modern in architecture and the city*. Routledge, 2004.
- Iancu, Marcel; Șerban, Geo. *Întâlniri cu Marcel Iancu*. București: Hasefer, 2012.

- Iancu, Marcel; Creangă, Horia; Doicescu, Octav. *Către o arhitectură a Bucureștilor*. Tribuna Edilitară, 1935.
- Ionescu, Grigore. *Istoria arhitecturii românești*. București: Cartea Românească, 1937.
- Ionescu, Grigore. *Istoria arhitecturii în România. vol. 2*. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1969.
- Ionescu, Grigore. *Pagini răslețe de jurnal, manuscris*. Biblioteca UAUIM, cotă II 117 GI.
- Ionescu-Ghinea, Neculai; Stoica, Lucia. *Enciclopedia lăcașurilor de cult din București. Volumul 1: Bisericile ortodoxe*. București: Universalia, 2005.
- Ionescu-Ghinea, Neculai; Stoica, Lucia. *Enciclopedia lăcașurilor de cult din București. Volumul 2: Lăcașuri ale cultelor reprezentate în București și ale unor asociații religioase*. București: Universalia, 2005.
- Keyser, Samuel Jay. *The Mental Life of Modernism Why Poetry, Painting, and Music Changed at the Turn of the Twentieth Century*. Cambridge: The MIT Press.
- Kohlrausch, Martin. *Brokers of Modernity: East Central Europe and the Rise of Modernist Architects, 1910-1950*. Leuven University Press.
- Lascu, Nicolae (coord.). *Horia Creangă - Centenar 1892-1992*. București: Uniunea Arhitecților din România, 1992.
- Lascu, Nicolae; Deac, Alexandrina; Săsărman, Gheorghe. *Gîndirea estetică în arhitectura românească: a doua jumătate a secolului XIX și prima jumătate a secolului XX*. București: Meridiane, 1983.
- Lascu, Nicolae; Zahariade, Ana Maria; Iliescu, Anca. *Horia Creangă: O monografie*. București: Editura Universitară "Ion Mincu", 2019.
- Leach, Andrew. *What is Architectural History?*. Polity Press, 2010.
- Le Corbusier. *Bucuriile esențiale*. trad. Marcel Melicson, București: Meridiane, 1971.
- Marcu, Duiliu; G. M. Cantacuzino, G. M.; R. Bolomey, R.; I. Davidescu, I.; Rădulescu, T. *Planul Director de Sistematizare (Rezumat al Memoriului Justificativ)*. București: Institutul Urbanistic al României.
- Marcu, Duiliu. *Architecture 1930-1940*. București: Bucovina, 1946.
- Marcu, Duiliu. *Arhitectura 1912-1960*. București: Tehnică, 1960.
- Melvin, Jeremy. *...isme : Să înțelegem stilurile arhitecturale*. București: Enciclopedia Rao , 2006.
- Miclescu, Paul Emil. *Noi povestiri desuete*. București: Litera, 1991.

Miclescu, Paul Emil. *Din Bucureștii trăsurilor cu cai: povestiri desuete*. București: Vremea, 2013.

Mucenic, Cezara. *Povești cu tâlc despre București și casele, bisericile, târgurile, străzile lui*. Vremea, 2022.

Muthesius, Hermann. *Style-Architecture and Building-Art: Transformations of Architecture in the Nineteenth Century and Its Present Condition*. trad. Stanford Anderson. Santa Monica: Getty Center for the History of Art and the Humanities, 1994.

[Nădejde, Emil]. *Primăria Sectorului IV de Verde 1926-1936*. București: Tipografia Universul.

Patruluiș, Radu. *Horia Creangă: Omul și opera*. București: Tehnică, 1980.

Petit, Alex. *Expoziția Luna Bucureștilor 9 mai-9 iunie 1935*. Album fotografic, cotă III 23, biblioteca UAUIM.

Petrescu, Camil. *Patul lui Procust*. București: Cartea Românească, 1987.

Petrescu, Cezar. *Carlton*. București: Socec, 1944.

Pippidi, Andrei. *București: istorie și urbanism*. Iași: Do-minoR, 2002.

Pragher, Emil. *Betonul armat în România*. Tehnică, 1979.

Popescu, Dragoș. *Pitoresc mediteranean în arhitectura Bucureștiului interbelic*. Igloo Media, 2022.

Popescu, Sorin Dragoș. *Filonul mediteranean în arhitectura Bucureștiului interbelic: contribuția lui Gheorghe Simotta (1891- 1979)*. Lucrare de doctorat susținută la Universitatea de Arhitectura și Urbanism "Ion Mincu", 2014.

Popescu, Carmen; Teodorescu, Ioana (coord.). *Genius Loci. National and Regional in Architecture; between History and Practice*. Simetria, 2002.

Popescu, Carmen. *Le style national Roumain: Construire une nation a travers l' architecture: 1881- 1945*. București: Simetria, 2004.

Popescu, Carmen (coord.). *(Dis)Continuități. Fragmente de modernitate românească în prima jumătate a secolului al 20-lea*. București: Simetria, 2010.

Popescu, Carmen (coord.). *Spațiul modernității românești: 1906- 1947 = The Space of Romanian Modernity: 1906- 1947*. București: Editura Fundației Arhitext Design , 2011.

Roberts, David. *The Total Work of Art in European Modernism*. New York: Ithaca.

Ryan, Deborah Sugg. *Ideal homes, 1918–39. Domestic design and suburban Modernism*. Manchester University Press, 2018.

- Sacaliș, Ruxandra. *Texturi uitate: Bucureștiul interbelic: Rețetar de tencuieli*. Pro Patrimonio, 2019.
- Sebastian, Mihail. *De doua mii de ani....* Cartex, 2016.
- Sion, Militza. *Henrieta Delavrancea Gibory: arhitectura 1930-1940*. Simetria, 2009.
- Sion, Militza; Patrușiu, Irina. *Profesorul nostru, arhitectul Gheorghe Simotta 1891-1979, aromân din Vlaho-Clisura*. București, 2017.
- Sion, Militza. *Arhitect Gheorghe Simotta*. București: Simetria, 2003.
- Simotta, G. *Lucrări personale*. Biblioteca UAUIM, cotă S II 101.
- Sitwell, Sacheverell. *Călătorie în România*. trad. Maria Berza. București: Humanitas, 2022.
- Smărăndescu, Paul. *Lucrări de arhitectură 1907-1942*. București: Tipografia Universul, 1942.
- Tabacu, Gabriela. *Revista Arhitectura: studiu monografic și indici: (1906-1944)*. București: Humanitas, 2008.
- Teodoreanu, Ionel. *La Medeleni, vol. 2: Drumuri*. București: Minerva, 1971.
- Țelea, Vasile. *Personalități ale arhitecturii românești*. Vol. I, II, Rentrop&Straton, 2014.
- Vasilescu, Sorin. *Istoria arhitecturii moderne [curs universitar]*. Institutul de Arhitectură "Ion Mincu", 1993.
- Vasilescu, Sorin. *Arhitectura Italiei fasciste*. București: Editura Fundației Arhitext Design, 2011.
- Voinea, Andrei Răzvan. *Idealul locuirii bucureștene: familia cu casă și grădină: parcelările Societății Comunale pentru locuințe ieftine: București: 1908- 1948*. București: Asociația Studio Zona, 2018.
- Zahariade, Ana Maria (coord.). *De la Înfundătură la Intrare: Locuri ale Bucureștiului cotidian*. București: Editura Universitară „Ion Mincu”, 2016.
- Zahariade, Ana Maria; Celac, Mariana; Ioan, Augustin; Maner, Hans-Christian. *Teme ale arhitecturii din România în secolul XX*. Editura Institutului Cultural Român, 2003.

Publicații

- ***. Cu Marcel Iancu despre el și despre alții. *Rampa*, 21 august 1933, p. 3.
- Botez, E; Garcea, L. O vilă la etajul IX. *Arhitectura*, nr. 2, 1939, pp. 41-43.
- Cantacuzino, G. M. Scrisoare către Marcel Iancu. *Contimporanul*, nr. 96-97-98, 1931.
- Cantacuzino, G. M.; Doicescu, O. Declarație. *Simetria*, 1939, pp. 11-13.

- Cantacuzino, G. M. Valery sau Arhitectul. *Simetria*, 1946.
- Cantacuzino, G. M. Notă explicativă. *Simetria*, 1946.
- Cantacuzino, G. M. O capitală. *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 12, 1934.
- Cantacuzino, George Matei. Modernismul și arhitectura românească. *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 3, 1935.
- Cantacuzino, G. M. Impas și temă. *Revista Fundațiilor Regale*, 1 mai 1936.
- Cantacuzino, G. M. Mitocanul ca factor al civilizației românești. *Simetria*, nr. II, 1940, pp. 89-90.
- Cantacuzene, G. M. L'architecture roumaine d'aujourd'hui. *L'architecture*, nr. 10, 1927, pp. 351-357.
- Cantacuzene, G. M. Tendances dans l'architecture roumaine. *L'Architecture d'Aujourd'hui*, nr. 5, 1934, pp. 57-61.
- Crainic, Nichifor. Parsifal. *Gândirea*, nr. 8,9,10, 1924, pp. 181-186.
- Enescu, I. D. Diferite curente în arhitectura ultimilor 50 de ani. *Arhitectura*, nr. 1, ianuarie-martie, 1941, pp. 17-19
- Fraenkel, R. Habitation en Roumanie. *L'Architecture d'Aujourd'hui*, nr 2, 1938, pp. 40-41.
- Goissaud, Antony. Un grand immeuble à appartements II, Place de Vaugirard à Paris. *La Construction Moderne*, nr. 42, 1934, pp. 751-763.
- Iancu, Marcel. Bucureștii accidentelor. *Contimporanul*, nr. 70, nov. 1926, p. 9.
- Iancu, Marcel. Stilul nou: arhitectura. *Contimporanul*, nr. 48, oct. 1924, p. 1.
- Iancu, Marcel. Arhitectura. *Contimporanul*, nr. 78, ian. 1928, p. 3.
- Iancu, Marcel. Arhitectura nouă. *Contimporanul*, nr. 53-54, febr. 1925, p. 3.
- Nicolae Lascu. Revista „Arhitectura” și cultura arhitecturală interbelică. *Arhitectura*, nr. 5-6, 2016, pp. 70-73.
- Lascu, Nicolae. Școala de arhitectură și “Stilul Românesc” 1900-1915. *Arhitectura*, nr. 5, 1985, pp. 37-44.
- Luca, D. Pregătiri de Crăciun. *Ilustrațiunea română*, decembrie, 1931, p. 8.
- Marcu, Duiliu. Arhitectură și clădiri. Contribuțiuni la istoria dezvoltării arhitecturii în România de la 1881 până azi. *Buletinul Societății Politehnice*, 1931, nr. 10, pp. 1170-1191.
- Mănciulescu, Șt. Bucureștiul era un oraș grădină avant la lettre“ - Convorbire cu arh. P. E. Miculescu realizată de Șt. Mănciulescu. *Arhitectura*, 1984, nr. 4-5, pp. 37-41.
- Moșinschi, Constantin. Arhitectura românească de rit spaniol. *Arhitectura*, nr. 6, 1936, p. 7.
- Oprea, Adrian. Duiliu Marcu nu numai monumental. *Arhitectura*, 1975, nr. 6, pp. 41-45.

Patrulius, Radu. Arhitectul Alexandru Zamfiropol 1898 - 1977. *Arhitectura*, nr. 6, 1977, p. 114.

Patrulius, Radu. Conexiuni palladiene. *Arhitectura*, nr. 6, 1980, pp. 51-54.

Patrulius, Radu. Roger Bolomey. *Arhitectura*, nr. 1, 1982, pp. 48-56.

Peterneli, Ștefan. Locuințe ieftine. *Căminul*, anul I, 1928, nr. 1.

R[alea], M[ihai]. Europeism și tradiționalism. *Viața Românească*, nr. 3, 1924, pp. 445-447.

Rosintal, J. Cutia cu scrisori. *Adevărul*, 23 iunie 1922, p. 2.

S[andu] E[liad]; [Harry Schoenberg]. Arhitectură modernă în Capitală. *Ilustrația română*, 24 august 1932, pp. 16-17.

Stănculescu, Florea. Stil românesc și stil modern. *Arhitectura*, nr. 1, 1935, pp. 13-14.

T[ănanese], S[telian]. Cine-i finanța pe comuniști?. *Sfera politicii*, octombrie, 1998, pp. 25-30.

Trajanescu, Ion. Arhitectura națională față de stilul modern. *Urbanismul*, 1932, nr. 5-6, pp. 172-175.

Surse online

***. *Street in Bucharest*. Consultat online pe 22.05.2023 la adresa:

<https://digitalcollections.briscoecenter.org/item/454335>

Biblioteca Națională a României, Arhiva Istorică, Fondul Saint-Georges. Consultat online pe 26.04.2023 la adresa: <http://digitool.bibnat.ro/>

***. *József Fekete*. Consultat online pe 21.04.2023 la adresa:

<https://artportal.hu/lexikon-muvesz/fekete-jozsef-4500/>

Ghigeanu, Mădălin. *Ce știm despre Blocul Leonida e greșit. Cine a construit Templul Automobilului din Bucureștiul interbelic, acum cu sanctuar fast-food la parter*. Consultat online pe 22.05.2023 la adresa:

<https://b365.ro/mai-tot-ce-stim-despre-blocul-leonida-e-gresit-cine-a-construit-de-fapt-templul-automobilului-dinbucurestiul-interbelic-prima-cladire-corporatista-din-oras-azi-cu-sanctuar-fast-food-la-parter-505827>

Mortu, Petru. *Studiu Istoric-Arhitectural b-dul. Gheorghe Magheru nr. 2-4, cinematograful "SCALA"*. Consultat online pe 22.04.2023 la adresa:

<https://112patrimoni.ro/wp-content/uploads/2022/01/Scala-MagheruFra%CC%88nkel1.pdf>

Pasat, Valeriu. *Mihail Ostrovski, primul ambasador sovietic la București*, [ianuarie 2017]. Consultat pe 20.05.2023 la adresa:

<https://historia.ro/sectiune/portret/mihail-ostrovski-primul-ambasador-sovietic-la-572613.htm>

Popescu, Valentin. Metaphors Shaping Modern Architecture in Interwar Romania: Mental models and architectural discourse. *Logos Universality Mentality Education Novelty: Philosophy & Humanistic Sciences*, 10(2), pp. 41-68. Consultat online pe 23.05.2023 la adresa: <https://doi.org/10.18662/lumenphs/10.2/68>

Surse de arhivă

Dosare din Arhiva Corpului Arhitecților din România

Dosar nr. 400/1934 – Schoenberg Heinrich,

Arhiva de proiecte arh. Ioan și Tiberiu Niga, biblioteca UAUIM